

מבוא מורה ר"י
שיחות הר"ן

שיחה כא

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

נכספתי להמשיך את העולם
אל העשיה

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(הי"מ שמו שומח)

שיחות הר"ן סימן יט

מונהג על פי דפוס ראשון שנת תקעה שהדפוס מוהרנ"ת בסוף ספורי מעשיות בשם ליקוטי מוהר"ן

ואמר נכספתי מאד להמשיך את העולם אל עשיה. שיחי חיוב אצל כ"א וא' ללמוד כך וכך בכל יום ויום ולא יעבור. וכיוצא. ואמר. שאפילו אותן האנשים הרחוקים מן הקדושה מאד שנלכדו במצודה רעה עד שרגילין בעבירות ח"ו רחמנא ליצילן רחמנא לישזבן. אעפ"כ. הכח של התורה גדול כ"כ עד שיכולה להוציא אותם מן העבירות שרגילין בהם ח"ו. ואם יעשו להם חוק קבוע וחיוב חזק ללמוד בכל יום ויום כך וכך. יהי' איך שיחי'. בוודאי יזכו לצאת ממצודתם הרעה ע"י התורה. כי כח התורה גדול מאד :

וכל עיקר מגמתו וחפצו הי' תמיד רק לעובדות ועשיות של קדושה בלי שום חכמות כלל. רק שנעסוק תמיד בעשיות של קדושה בפשיטות. דהיינו להרבות בלימוד התורה ולעשות מצוות הרבה בכל יום. ולהרבות בתפילה ותחנונים תמיד. והכל בפשיטות בלי שום חכמות : והזחיר מאד לחיות בשמחה תמיד. והרבה מאד לדבר עמנו מזה. מענין שמחה. כמבואר בספרי' הקדושים. אך יותר מזה הרבה לדבר עמנו בעל פה. והזחיר מאד בכמה אזחרות כמה וכמה פעמים לחיות אך שמחה תמיד :

נכספתי להמשיך את העולם אל העשיה

שיחות הר"ן אות יט

מקום וזמן אמירת התורה

לא ידוע

פתיחה

שיחה זו מתחילה בו' החיבור. ונראה שהיא המשך להשיחה הקודמת שאמר בעוונותיו הרבים נפל לימוד התורה מאד והוא מועט מאד עכשיו. ונראה שעל זה אמר כאן נכספתי להמשיך את העולם לעשיה דהיינו להרבות בלימוד ותפילה ועשיית מצות כל אחד בכל יום.

ויש בה ד' חלקים: א – שנכסף שיהיה חיוב על כל אחד ללמוד כך וכך חק קבוע בכל יום. ב – שכח לימוד התורה גדול להחזיר בתשובה אפילו רשעים. ג – שרצונו שנעסוק תמיד הרבה בעשיות של קדושה, תורה תפילה ומצוות הרבה. ד – מזהיר להיות בשמחה תמיד.

שיחות

חיי מוהר"ן אות תקעג – (קל) אמר המעתיק שמיצתי שבשעה שאמר רבנו זכרוננו לברכה מאמר נכספתי מאד להמשיך העולם על העשיה וכו'. והפליג אז בשבח עסק התורה כמבאר בהשיחות שאחר הספוגי מעשיות סימן י"ט, שאל לו הרב רבי נתן זכרוננו לברכה ואם אחד הוא פעל עברה ממש רחמנא לצלן. השיב לו רבנו זכרוננו לברכה וכי אתה יודע גדל מעלת התורה הקדושה, הלא עסק התורה הוא גדול במעלה משמירת הברית. כי ברית ביסוד ואוריתא בתפארת (עין בתקונים בסוף תקונא תליתאה):

לקוטי הלכות

או"ח הלכות סעודה (בציעת הפת) הלכה ה' אות כב – וזה שאמר רבותינו זכרונם לברכה, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וכו'. אם נצחו מוטב ואם לאו יעסק בתורה וכו'. ואם לאו יקרא קריאת שמע וכו'. אם נצחו מוטב ואם לאו יזכר לו יום המיתה וכו'. ולכאורה קשה. אם כן יזכיר לו תכף יום המיתה, ועוד הלא אנו רואים רב בני האדם שזוכרים יום המיתה בפניהם ואף-על-פי-כן עושים מה שעושים רחמנא לצלן, וכמו שכתוב, ואחריהם בפיהם ירצו סלה. אך באמת עקר המלחמה כנגד היצר הרע הוא רק על-ידי התורה, כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה, אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש אם אבן הוא נמוח וכו'. ועל-כן קראו מנוול, כי עקר התגברותו על-ידי המנוול של הבגדים הצואים כ"ל. והתקון על-ידי מימי התורה וכו'. וכנ"ל. וכמו ששמעתי מפיו הקדוש זכרוננו לברכה שאמר, נכספתי מאד להמשיך העולם אל עשיה, דהיינו שיהיה חיוב לכל אחד בכל יום ללמוד כך וכך פני ערב וכו'. ושאלתי אותו אז, הלא יש בני-אדם בעלי עברות רחמנא לצלן! השיב בלשון גערה קצת, אין אתה יודע כח הגדול של התורה וכו'. וכוננו היתה שאפילו מי שגלגל בעברות חס ושלום, ונדמה לו שאי אפשר לו לצאת משם. אם אף-על-פי-כן היה קובע לו שערים קבועים לתורה בכל יום ויום היה כוח התורה מתגבר עד שגם הוא היה נחתקן ויוצא מהם סוף כל סוף. (עין מזה בשיחות הר"ן שאחר הספוגי מעשיות) נמצא, שעקר נצחון היצר הרע על-ידי התורה, אבל הבעל דבר מתגבר על האדם על זה בעצמו לבטלו מהתורה. ואפילו בשאדם עוסק לפעמים בתורה הוא מתגבר להפילו מזה. ועקר הסתרתו לדחותו מהתורה חס ושלום, הוא על-ידי זה בעצמו מחמת שרואה שעוסק בתורה. ואף-על-פי-כן עדין הרע שלו בתקפו. על-כן מתגבר עליו הבעל דבר להסיתו לדחותו חס ושלום מהתורה לגמרי. אבל מי שמתגבר על האמת לאנחותו ויזכר באמת יום המיתה שסוף כל סוף יעברו ימי חיינו בצל עובר ויצטרף לתן דין וחשבון וכו'. בודאי לא יסתכל על הסתת היצר הרע ויקים דברי רבותינו זכרונם לברכה לעסק בתורה בכל יום חק ולא יעבר יהיה אף שיהיה, כי סוף כל סוף המאור שבה יחזירנו למוטב.

חו"מ הלכות חכירות הלכה ב' אות יב – וכל זה פתח משה דרך בבושה בארבעים ימים אחרונים של קבלת התורה כמוכא שם כי על ידי התורה הקדושה שהמשיך משה לישראל על ידי זה ישראל מקשרים לעולם בו יתברך כי אפילו פושעי ישראל מלאים מצות כרמון, ותורת ה' תמימה משיבת נפש מדרכי מיתה לדרכי חיים כי התורה מחכימת פתי. ואפילו מי שנפל למקום שנפל והוא רחוק מאד מזה יתברך על ידי מעשיו הרעים אף על פי כן יכול להתקרב לה' יתברך בקל על ידי לימוד התורה הקדושה כי התורה הקדושה יורדת אפילו למי שהוא בעמקי הקלפות בשאול תחתיות חס ושלום. ומעוררת אותו ומקרבת אותו לה' יתברך בבחינת אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה, הינו שאפילו מי שהוא בדיוטא התחתונה חס ושלום במדור הקלפות שהם בחינת אבדון ומות גם הם שומעים שמעה של התורה שהיא נותנת לפתאים ערמה כי אוריתא מכרת תמיד עד מתי פתיים תאבהו פתי וכו'. והכלל שהתורה הקדושה היא יורדת אפילו בעמקי תהום לעורר אפילו את הפחות שבפחותים, לה' יתברך. ועל ידי עסק התורה יכולין להתקרב לה' יתברך אפילו משאול תחתיות חס ושלום וכמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה אין דברי תורה מקבלין טמאה ועל כן אפילו הזבין והמצרעים וכו'. עוסקין בתורה וכו'. זה רמז שאפילו אלו שהם בסטרא דמסאבותא. גם הם צריכין לעסק בתורה כי התורה תקרב גם אותם לה' יתברך כמו שכתוב והסתרת פני וכו'. ועתה השירה הזאת לפני וכו'. כי לא תשכח מפי זרעו. הינו שאפילו כשישאל הם חוטאים חס ושלום ועל ידי זה היו מתרחקים מזה יתברך בבחינת הסתרת פנים חס ושלום אבל התורה תקרב אותם, אפילו בעת שהם נזופים ורחוקים חס ושלום מצד מעשיהם אף על פי כן התורה תרד עמהם למקום שהם שם ומקום שהם תקרב אותם לה' יתברך ותחזירם בתשובה בבחינת וענתה השירה הזאת וכו'. כי לא תשכח וכו'. וזה שכתוב בזה הלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך וכו'. ודרשו רבותינו זכרונם לברכה בשכבך בקרב הינו אפילו בשאמה שוכב בסטרא דמותא חס ושלום גם אז התורה

תשמור עליך ותקרב אותך לה' יתברך כפ"ל וכמבאר כל זה היטב בפאמר אג"ה הוא שמי וכו' (סימן יא) שעל ידי דבורי התורה יכולין לצאת ממדרגה פחותה וישפלה למדרגה גבוהה מאד כי דבורי התורה מאירין לו כי הם בחינת 'צפירתא דקאי' עד קרסלה בפי'א בבחינת ותגל מרגלתי וכו' ורישה מטי וכו' עין שם: נמצא שמיום שזכינו בחמלת ה' לקבל את התורה על ידי משה רבנו עליו השלום מיום ההוא אין שום הרחקה לישראל מהקדוש ברוך הוא לעולם כי תמיד הם סמוכין לה' יתברך על ידי התורה שיורדת ועולה עמם כפ"ל וזהו עקר נתינת התורה לישראל.

קושיות

- א. ואמר נכספתי מאד להמשיך את העולם אל עשיה שיהיה חיוב אצל כל אחד ואחד ללמוד כף וכף – צ"ע הרי עשיה היא קיום התורה ולא הלימוד. וכחז"ל (אבות א יז/ב) לא המדרש עיקר אלא המעשה.
- ב. נכספתי וכו' צ"ע הרי הוא חיוב שמחייב השלחן ערוך כמבואר באו"ח סימן קנה וסימן רלח. היתכן שרבנו מחזק לקיים ש"ע?
- ג. ראה שיחות ולק"ה הנ"ל שאפילו רשע גמור יש בכח התורה להחזירו בתשובה וכן כתב החינוך טז – וצ"ע הרי הרבה רשעים לומדים תורה באוניברסיטה ולא חוזרים בתשובה? ואין לומר שלומדים עמ"נ לקנטר, כי לומדים רק בשביל לקבל תואר, דהיינו רק שלא לשמה, כמו כל רשע שבתחילה לומד לא לשמה, והלוואי שכל הלומדים יראי ה' ילמדו לשמה ולא כדי להקרא רב.
- ד. שיהיה חיוב אצל כל אחד ואחד ללמוד כף וכף בכל יום – בתורה מד' תנינא¹ כתב רבנו שעל המקדקדין ומחמירים חומרות יתרות נאמר וחי בהם משמע שמה שגורם לאדם להיות בלחץ מזיק לו על כן טוב אפילו לותר על חומרות אע"פ שכידוע הן נובעות מיראת שמים, וא"כ צ"ע מדוע לא חשש רבנו גם כאן במה שרוצה לחייב כל אחד שיהיה לו חק קבוע של לימוד שמא לא יצליח לקיימו ויהיה בלחץ וכתיב וחי בהם. נראה שאמנם חשש לזה ועל כן הזהיר על כך בשיחה כז/י.
- ה. רבנו מסיים את השיחה בהזהרה להיות בשמחה וצ"ע מה הקשר לרישא שנכסף להביא את העולם להתמדת הלימוד.

עד כאן ההקדמה

שיחה יט

ואמר¹ נכספתי מאד להמשיך את העולם אל עשיה שיהיה חיוב אצל כל אחד ואחד ללמוד כף וכף בכל יום חק ולא יעבור² וכיוצא וכן נהג בעצמו³ וכך ציוה למורנ"ת⁴ ולכל אנשיו⁵.

² אבות פ"א משנה יז – לא המדרש הוא עיקר אלא המעשה. וביאר רבנו בחיי שם – כלומר אין תכלית הידיעה ועמלו של אדם בתורה שילמוד תורה הרבה אין התכלית אלא שיביא הלימוד לידי מעשה, הוא שכתוב (דברים ח' א') ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, בא להורות כי תכלית הלימוד אינו אלא כדי שיעשה, וכן דרז"ל (ברכות דף י"ז ע"ב) שכל טוב לכל עושיהם (תהילים קיא) לכל לומדיהם לא נאמר אלא לכל עושיהם.

³ תורה מד' תנינא – ועל אלו המקדקדים ומחמירים בחמרות יתרות, עליהם נאמר (ויקרא י"ח:ה'): וחי בהם, ולא שימות בהם, (יומא פה:) כי אין להם שום חיות כלל, ותמיד הם במרה שחרה, מחמת שנדמה להם שאינם יוצאים ידי חובתם בהמצאות שעושים, ואין להם שום חיות משום מצוה מחמת הדקדוקים והמרה שחרות שלהם (והוא בעצמו אינו מחמיר שום חמרא כלל):

⁴ שיחות מוהר"ן – אות כז – אף על פי שהאדם צריך להיות זריז גדול מאד מאד בעבודת ה' להזדרז מאד בכל עת ובכל שעה לעשות הרבה בעבודת ה', כי עקר הוא העשיה, ללמד הרבה ולעשות מצוות הרבה ולהתפלל ולהתחנן הרבה לשפך לבו לפניו יתברך, וכיוצא בזה שאר עניני עבודת ה', אף על פי כן אל תהי נבהל כשאתה רואה בספרים קדושים עניני עבודת הרבה, אל תהי נבהל מפני זה לאמר מתי אוכל לקים אחת מהנה מכל הענינים הללו, מכל שכן כולם. כי צריך לבל ליהי מבהל לחטף הכל בבת אחת. רק לילך בנחת בהדרגה מעט מעט. ולא שיהא מבהל ומבולבל שרוצה לקים ולחטף הכל בבת אחת ומחמת זה נתבלבל לגמרי, כמו שיש ברשפה חס ושלוש שמחמת הבהלה חוטפין מה שאין צריכין. רק צריך לנהג בהדרגה בנחת מעט מעט. ואם לפעמים אין האדם יכול לעשות כלל בעבודת ה', מה לעשות אנס רחמנא פטרה. (נ) וירגיל עצמו לכסף ולהתגעגע ולהשתוקק תמיד אליו יתברך כי ההשתוקקות והכסופין בעצמם הם דברים גדולים מאד ורחמנא לבא בעי. (נא) ויש בענין זה כמה שיחות וספורים יפים ששמענו, שהם עצות גדולות טובות מאד, להרגיל עצמו בעבודתו יתברך. אך אי אפשר לבאר דברים אלו בכתב היטב. והמשכיל החפץ באמת יבין קצת:

⁵ ואמר – נראה שפתח בו' החיבור, כי היא המשך לשיחה הקודמת שאמר בעווונותיו הרבים נפל לימוד התורה מאד.

¹ לשון הכתוב תהלים פרק קמח (ד) הללוהו שמי השמים והמים אשר מעל השמים: (ה) יהללו את שם יידיך כי הוא צוה ונברא: (ו) ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור:

איוב פרק יד (ה) אם חרוצים ימיו מספר חדשיו אתך (חקו) חקיו עשית ולא יעבור:

וְאָמַר שְׁאֵפְלוּ אוֹתָן הָאֲנָשִׁים הָרְחוּקִים מִן הַקִּדְשָׁה מֵאֵד שְׁנִלְכְּדוּ בְּמִצְוֵהָ רָעָה עַד שְׁרָגִילִין בְּעֵבְרוֹת דִּהְיִינוּ אֶפְּלוּ בַּעַל עֲבִירָה מִמֶּשׁ/י חָס וְשָׁלוֹם רַחֲמָנָא לְצַלָּן הַקַּב"ה יִצְּלֵנוּ רַחֲמָנָא לְשִׁזְבֹּן הַקַּב"ה יִמְלִטְנוּ/י^א. אָף–עַל–פִּי–כֵן הִכָּח שֶׁל הַתּוֹרָה גְּדוּל כָּל–כָּף עַד שִׁיבֹלָה לְהוֹצִיא אוֹתָם מִן הָעֵבְרוֹת שְׁרָגִילִין בָּהֶם חָס וְשָׁלוֹם. וְכַחז"ל בְּקִדּוּשֵׁין ל'י/י אִם פָּגַע בְּךָ מִנוּל זֶה מִשְׁכִּיחוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. וּבִמְדִרָשׁ/י^ב אָמְרוּ מִתּוֹךְ שֶׁהָיוּ מִתְּעַסְקִין בַּהּ הַמֵּאֹר שְׁבָה הִיָּה מִחוּזִיר לְמוֹטָב.

וְאִם יַעֲשׂוּ לָהֶם חֶק קְבוּעַ וְחִיּוּב חֶזֶק לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם וְיוֹם כֶּף וְכָף יִהְיֶה אֵיךְ שִׁיְהִיָּה וְיִקְבַּע עַת לְלִמּוּדוֹ/י^ג גַּם כִּשְׁקֶשֶׁה וְיֵשׁ לוֹ מִנִּיעוֹת/י^ד יִשְׁלִים חוֹקוֹ שֶׁקְבַּע לַעֲצָמוֹ/י^ה, בּוֹדָאֵי יִזְכּוּ לְצֵאת מִמִּצְוֹתָם

אֶסְתֵּר פֶּרֶק א' (יט) אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יֵצֵא דָּבָר מִלְּכוּת מְלִפְנֵי וְיִכְתֹּב בְּדָתִי פֶּרֶס וְיָדִי וְלֹא יַעֲבֹר וְגו'. פֶּרֶש"י – וְלֹא יַעֲבֹר – חוֹק זֶה מִבִּינֵיהֶם שִׁיָּה זֶה חוֹק וְדָת לְכָל הַבוּזָה אֶת בַּעֲלָהּ.

אֶסְתֵּר פֶּרֶק ט (כו) קִיָּמוּ (וּקְבָל) וְקָבְלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זֶרַעָם וְעַל כָּל הַנָּלוּיִם עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבֹר לְהִיּוֹת עֲשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כְּכַתְּבָם וְכִמְנָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה:

וְכֵן בַּתְּפִילַת שַׁחֲרִית בְּבִרְכָּה שְׁאֲחִירִי ק"ש – עַל הָרָאשׁוֹנִים וְעַל הָאֲחֵרֹנִים. דָּבָר טוֹב וְקִיָּם לְעוֹלָם וְעַד. אָמֵת וְאֶמּוֹנָה. חֶק וְלֹא יַעֲבֹר.

^א רֹאה שִׁיחוֹת הַר"ן אוֹת עו –

^ב רֹאה הַקִּדְמָה עֲלִים לְתִרּוּפָה – וְהִיָּה חֲדוּשׁ נִפְלָא וְנוֹרָא מֵאֵד. כִּי זָכָה לְלַמֵּד הַרְבֵּה בְּפִשִּׁטוֹת, ש"ס וּפּוֹסְקִים וּמִדְרָשִׁים וְזוֹהַר הַקִּדּוּשׁ וְסִפְרֵי קָבָלָה, וְשֶׁאֵר סִפְרֵי קִדְשׁ עַד שֶׁכָּל מִי שֶׁשָּׁמַע קֶצֶת מִסֵּדֶר לְמוּדוֹ הִיָּה מְשַׁעַר בְּלָבוֹ כִּי בִלְתִּי אֶפְשָׁר דָּבָר זֶה, אִם לֹא שֶׁתֵּאֱמַר שְׂיוֹמִם וְלִלְיָה אֵינּוּ עוֹסֵק רַק בְּסִדֵּר לְמוּדוֹ. וּמִלְכָּד זֶה הִיָּה עוֹסֵק הַרְבֵּה מֵאֵד בְּעֵבְרוֹת ה'.

^ג רֹאה שִׁישׁ"ק ח"ז אוֹת קִבֵּר – רַב הַבַּעֲלִי בְּתִים שְׁבָאנִשִׁי שְׁלוֹמִינִי שְׁבָאנִי לֹא הָיוּ נוֹהֲגִים לְצֵאת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לִפְנֵי לְמוּדָם סִדֵּר יוֹמָם, כְּמוֹ מִשְׁנִיּוֹת, וְעֵינִי יַעֲקֹב אִו גְּמָרָא, מִדְרָשִׁים, שְׁלָחַן עֲרוּךְ וְכו', פֶּרֶשׁתִּי הַשְּׁבוּעַ וְכו' תנ"ך. וְסִדֵּר בְּכִמְהָ סִפְרֵי רַבֵּנּוּ ז"ל, מִלְכָּד אֶמִּיתִת תְּהִלָּה וְלִקְוִטִי תְּפִלּוֹת.

רֹאה שִׁיחוֹת הַר"ן אוֹת קִפָּה – לְכִמְהָ אֲנָשִׁים צוּה לֹמַר ח"י (שְׁמוֹנָה עֶשְׂרִי) פֶּרֶקִים מִשְׁנִיּוֹת בְּכָל יוֹם, וְכֵן כְּמָה וְכִמְהָ הַנְּהוּגוֹת שְׁצוּהָ בַּעֲנִין הַלְמוּד, שְׁלוּהָ צוּה לְלַמֵּד זֹאת וְלֹזָה צוּה לְלַמֵּד זֹאת. וְזֹאת הִיָּתָה הַנְּהוּגָה הַכְּלִילִית שְׁצוּהָ וְהוֹדִירָה אֶת כָּלִם: דִּהְיִנוּ לְלַמֵּד פּוֹסֵק בְּכָל יוֹם. אֶפְלוּ בְּיוֹם שֶׁאֵין לוֹ פְּנָאֵי יִלְמַד עַל כָּל פְּנִים אִיזָה סַעִיף "שְׁלָחַן עֲרוּךְ" בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא. וְאִמַּר שֶׁהוּא חִיּוּב גְּדוּל עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל.

^ד רֹאה לְעִיל בְּשִׁיחוֹת מַחִי"מ תַּקְעַג שְׁמוֹהֲרֵנ"ת שֶׁאֵל אֶת רַבֵּנוּ וְאִם הוּא בַּעַל עֲבִירָה מִמֶּשׁ, וּרַבֵּנוּ הִשִּׁיב לוֹ – אֵינִי אֶתָּה יוֹדַע כַּח הַגְּדוּל שֶׁל הַתּוֹרָה.

^ה בְּרֵאשִׁית יט יז – הִקְרָה הַמֶּלֶךְ פֶּן תִּסְפָּה: תִּרְגַּם אוֹנֵקְלוֹס – לְטוֹרָא אֲשֶׁתּוֹב דְּלִמָּא תִּלְקִי: אֲבָל בְּבִרְאשִׁית לז כֹּא – וְיִשְׁמַע רֹאבֶן וְיִצְחָלָהוּ מִיָּדֶם תִּרְגַּם אוֹנֵקְלוֹס – וְיִשְׁמַע רֹאבֶן וְיִשְׁזַבִּיָּה מִיָּדֵיהוֹן.

^ב קִדּוּשֵׁין דָּף ל: – כֶּף הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: בְּנֵי, בְּרֵאשִׁית יִצָּר הָרַע וּבְרֵאשִׁית לוֹ תּוֹרָה תִּבְלִין. וְאִם אֶתָּם עוֹסְקִים בְּתוֹרָה – אֵינִי אֶתָּם נִמְסָרִים בִּידוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "הֲלֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת", וְאִם אֵין אֶתָּם עוֹסְקִין בְּתוֹרָה – אֶתָּם נִמְסָרִים בִּידוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "לִפְתָּח חֲטָאת רִבְיָ", וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁכָל מִשְׁאֵו וּמִתְנֹו בֶּךָ, שְׁנֵאֲמַר: "וְאֵלֶיךָ תִּשׁוּקָתוֹ". וְאִם אֶתָּה רֹצֵה אֶתָּה מוֹשֵׁל בּוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "וְאֵתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ". תִּנּוּ רַבֵּנּוּ: קִשָּׁה יִצָּר הָרַע, שְׁאֵפִילוּ יוֹצְרוֹ קְרָאוּ רַע, שְׁנֵאֲמַר: "כִּי יִצָּר לָב הָאָדָם רַע מִנַּעֲרֵיו". אָמַר רַב יִצְחָק: יִצְרוֹ שֶׁל אָדָם מִתְחַדֵּשׁ עָלָיו בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאֲמַר: "רַק רַע כָּל הַיּוֹם". וְאִמַּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִוִּי: יִצְרוֹ שֶׁל אָדָם מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּכָל יוֹם וּמִבְּקֶשׁ הַמִּיתוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "צוּפָה רִשָּׁע לְצַדִּיק וּמִבְּקֶשׁ לְהַמִּיתוֹ", וְאֵלֶּמָּלָה הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ אֵין יָכוֹל לוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "אֵלֶּהִים לֹא יַעֲזֹבֵנוּ בִּידוֹ". תִּנּוּ דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלִי: בְּנֵי אִם פָּגַע בֶּךָ מִנוּל זֶה – מְשַׁכְּחוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. אִם אָבֶן הוּא – נִימוּחַ, וְאִם בְּרוֹזֶל הוּא – מִתְּפוּצֵץ, שְׁנֵאֲמַר: "הֲלֹא כֹה דְּכָרִי כָּאֵשׁ נֹאֵם ה' וְכִפְטִישׁ יִפְצֵץ סֵלַע". אִם אָבֶן הוּא – נִימוּחַ, שְׁנֵאֲמַר: "הוּי כָל צִמָּא לְכוּ לְמִים" וְאִמַּר: "אֲבָנִים שְׁחָקוּ מִים".

^ג מִדְרָשׁ רַבָּה אִיכָה – הַקִּדְמָה פֶּסֶקָה ב – ר' הוֹנָא וְר' יִרְמְיָה בִּשְׁם ר' חִיָּא בְּרַ אֲבָא אֲמַרִי כְּתִיב (יִרְמְיָה ט"ז) וְאוֹתִי עֲזָבוּ וְאוֹתִי תוֹרָתִי לֹא שָׁמְרוּ הֲלֹאִי אוֹתִי עֲזָבוּ וְתוֹרָתִי שָׁמְרוּ מִתּוֹךְ שֶׁהָיוּ מִתְּעַסְקִין בַּהּ הַמֵּאֹר שְׁבָה הִיָּה מִחוּזִיר לְמוֹטָב.

^ד ש"ע או"ח סימָן קנָה סַעִיף א – אַחֵר שִׁיַּצַּא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת יֵלֶךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְיִקְבַּע עַת לְלַמּוֹד וְצִרִיךְ שְׁאוֹתוֹ עַת יִהְיֶה קְבוּעַ שֶׁלֹּא יַעֲבִירוּ אָף אִם הוּא סְבוֹר לְהִרְוִיחַ הַרְבֵּה: הִגָּה וְאָף מִי שֶׁאֵינוּ יוֹדַע לְלַמּוֹד יֵלֶךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְשִׁכַּר הַלִּיכָה בִּידוֹ אוֹ יִקְבַּע לוֹ מְקוֹם וְיִלְמוּד מַעֲט בְּמָה שִׁיּוֹדַע וְיִחְשׁוֹב בַּעֲנִינֵיו וְיִכְנַס בְּלָבוֹ יִרְאֵת שְׁמִים (הַר"י פ"ק דְּבִרְכוֹת):

מִשְׁנָה בְּרוּרָה אוֹת (ב) וְיִקְבַּע – דֹּאִיתָא בְּגִמְרָא כְּשִׁמְכִנְסִין אֲדָם לְדִין שְׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ קְבַעַת עֵתִים לְתוֹרָה וְטוֹב שִׁקְבַּע הַעֵת מִיָּד אַחֵר הַתְּפִלָּה מִשּׁוּם יִלְכוּ מִחִיל אֶל חִיל וְכֵן"ל וְגַם דָּאִם יֵלֶךְ מִקּוֹדֶם לְעַסְקִי חִישִׁינִן שְׁמָא יִמְשָׁךְ וְיִתְבַּטֵּל קְבִיעוֹתוֹ (פִּמ"ג):

שֵׁם אוֹת (ג) לְלַמּוֹד – חִיּוּב אֲדָם לְלַמּוֹד בְּכָל יוֹם תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב שֶׁהוּא תִנִּיךְ וּמִשְׁנָה וּגְמָרָא וּפּוֹסְקִים וּבַעֲלֵי בְתִים שֶׁאֵינֶם לּוֹמְדִים רַק ג' או ד' שְׁעוֹת בְּיוֹם לֹא יִלְמְדוּ בְּגִמְרָא לְחוּד דְּבוּזָה אֵינוּ יוֹצֵא אֵלָּא צִרִיךְ שִׁילְמוּד דּוּקָא גַּם סִפְרֵי פּוֹסְקִים כָּל אֶחָד כְּפִי הַשְּׁגָתוֹ (שו"ע יו"ד ו"ש"ך שם):

שֵׁם אוֹת (ד) שֶׁלֹּא יַעֲבִירוּ – דַּעִיקַר מִצְוַת ת"ת אֵין לָהּ שִׁיעוֹר וְחִיּוּבָה הוּא כָּל הַיּוֹם כ"ז שִׁישׁ לוֹ פְּנָאֵי וְכִדְכְּתִיב לֹא יִמוּשׁ סִפֵּר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְגו' וְכִשְׁשִׁי לוֹ פְּנָאֵי וְהוּא מִבְּטָל מִלְמוּד תּוֹרָה מִרְצוֹנוּ הוּא קְרוֹב לְמָה שֶׁאֲחַז"ל (סְנֵהֲדִירִין צ"ט) עַל הַפְּסוּק כִּי דָבָר ה' בּוּזָה זֶה שֶׁאֲפָשַׁר לוֹ לְעַסּוֹק בְּתוֹרָה וְאֵינוּ עוֹסֵק. וְאֲחַז"ל (יִירוּשְׁלָמִי סוֹף פ"ט דְּבִרְכוֹת) ר' חֲלָקִיָּה בִּשְׁם ר' סִימּוֹן הַעוֹשֶׂה תּוֹרָתוֹ עֵתִים וְר"ל שֶׁאֵינוּ לּוֹמֵד אֵלָּא בַּעֲתוֹת מִיּוֹחָדוֹת אָף שִׁישׁ לוֹ פְּנָאֵי לְלַמּוֹד יוֹתֵר (הִרִי זֶה מִפִּרְ בְּרִית וְיִלְיָף זֶה מִן הַכְּתוּב עַת לַעֲשׂוֹת לָהּ) הַפְּרוֹ תוֹרָתְךָ וְעוֹי"שׁ בְּפִירוּשׁ הַפְּנִי מִשְׁחָה) אֵלָּא הַכּוֹנֵה בְּקִבְעֵת עֵתִים לְתוֹרָה הוּא שְׁצִרִיךְ הָאָדָם לִיחָד עַת קְבוּעַ בְּכָל יוֹם שֶׁלֹּא יַעֲבִירוּ בְּשׁוּם פַּעַם. וְאִם אִירַע לוֹ אֹנֶס שֶׁלֹּא הִיָּה יָכוֹל לְהַשְׁלִים הַקְּבִיעוֹת שֶׁלּוֹ בְּיוֹם יִהְיֶה עָלָיו כְּמוֹ חוֹב וְיִשְׁלִימֵנוּ בְּלִילָה וְכִדְאֲמַרִּין (עִירוּבִין ס"ה) רַב אַחָא בְּרִי יַעֲקֹב זִינָא בִּימָמָא וּפְרַע בְּלִילָא. וְכַתְּבוּ הָאֲחֵרֹנִים שֶׁלְעוֹלָם קוֹדֵם שִׁיַּצַּא מִבֵּיהֶמ"ד שַׁחֲרִית אֶפְּלוּ אִם אִירַע לוֹ אֹנֶס שֶׁלֹּא יוֹכֵל לְלַמּוֹד בְּקִבְעֵת יִלְמוּד ע"כ"פ פְּסוּק אַחֵר אוֹ הַלְכָה אַחֵת:

הַרְעָה עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה פִּי כַח הַתּוֹרָה גְּדוֹל מְאֹד^{יז} כמבואר בחינוך מצווה טז/י"ז – אדם נפעל כפי פעולותיו ולבו אחר מעשיו ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ומצוות אפילו שלא לשם שמים מיד ינטה אל הטוב ובכח מעשיו ימית את היצר הרע כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות וכו' :

וְכָל עֵקֶר מְגֻמָּתוֹ וְחִפְצוֹ הָיָה תָמִיד רַק לְעֲבָדוֹת וְעֲשִׂיּוֹת שֶׁל קִדְשָׁה בְּלִי שׁוּם חֻכְמוֹת כְּלָל^{יט}, ראה תורה מד תנינא^כ דהיינו מה שחושב וחוקר ומדקדק ביותר, אם הוא יוצא כראוי במה שעושה.

שם אות ט מעט במה שיודע – וכשלומד רק מעט נכון שיעקר למודו יהיה בהלכות שידע איך להתנהג למעשה וכנ"ל ואמרו חז"ל על הפסוק אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה יותר מכל בתי כנסיות וכו' וגם אמרו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב ואם אינו מבין בהלכות ילמוד כל מה שיודע.

ועי"ש אריכות בכף החיים ובמשנה ברורה.

^{טו} **ואדרבה** כשיש מניעות זוכה ללמוד תורה מתוך הדחק שמעלה גדולה יותר

^{טז} **ראה ש"ע** או"ח סימן רלח סעיף (ב) אם יש לו חק קבוע ללמוד כך וכך ליום והיה טרוד ביום ולא השלימו ישלימו בלילה מיד:

משנה ברורה אות (ה) (ה) מיד – והוי נדר כדאמרין [נדרים ז'] האומר אשנה פרק זה נדר גדול נדר לאלהי ישראל ואיתא ביו"ד בסימן ר"ד ס"א דאם נהג לעשות דבר טוב אם היה דעתו לנהוג כן לעולם הוי נדר טוב שיתנה בתחלה שלא יהיה עליו דבר זה בנדר פן יודמן איזה פעם שלא יוכל להשלים:

כף החיים אות ו [וסעיף ב'] אם יש לו חק קבוע וכו' ישלימו בלילה מיד. דהוי נדר ולכן יתנה בתחלה שלא יהיה עליו נדר. מ"א סק"א. א"ר אות ב' ועיין ביו"ד סימן ר"ג סעי' ב' וסימן ר"ג סעיף ד':

שם אות ז שם ישלימו בלילה מיד. ואפילו בלילות הקצרים מחויב להיות ניעור בלילה כדי להשלים חוקו. עו"ת אות א' ואם לא השלים בלילה מעוות לא יוכל לתקן כי ביום שלאחריו מחויב בפ"ע. א"א אות א':

שם אות ח שם ישלימו בלילה וכו' ונראה לי הטעם משום דהתורה מכפרת כמו הקרבנות וכמ"ש רז"ל ע"פ זאת התורה לעולה וכו' ובקרבנות הלילה משלים ליום שלפניו וע"כ גם בעסק התורה הלילה משלים ליום שלפניו:

^י **עיין תיקוני זוהר** סוף תיקון ג' דף יח: – ומאן דאיהו אדם בדיקנא דעמוּדא דאמצעייתא, עליה נאמר אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, והא אוקמוה מארי מתניתין, ומאן דנטיר ברית, אתקרי איש תמים, ותמן בראשית, בריית א"ש, דנטיר ליה מאשא דגיהנם, אבל מאן דאתעסק באורייתא ונטיר לה, אתקרי אדם, בדיקנא דההוא דלעילא, הךא הוא דכתיב (ישעיה מד יג) כתפארת אדם לשבת בית, תא חזי, כל מאן דנטיר אות ברית, דיקניה רשים בשכינתא וצדיק, ומאן דאשתדל באורייתא, דיקניה רשים בעמוּדא דאמצעייתא: זוהר קצ"ה:

^{י"ח} **חינוך מצווה טז** – ועתה בני, אם בינה שמעה זאת, והטה אָזְנָך ושמע (משלי כב יז), אֶלְמֹדֶךְ הוֹעִיל בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת. דע, פי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע, ואפלו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות, ואפלו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, (ומתוך שלא לשמה בא לשמה), ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות. ואפלו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים, הפך בתורה ובמצוות, אם יעסק תמיד בדברים של דפי, כאלו תאמר דרך משל שהכריחו המלך ומנהו באמנות רעה, באמת אם כל עסקו תמיד כל היום באותו אמנות, ישוב לזמן מן הזמנים מצדקת לבו להיות רשע גמור, כי ידוע הדבר ואמת שכל האדם נפעל כפי פעולותיו, כמו שאמרנו. ועל כן אמרו חכמים ז"ל (מכות כג, ב) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, כדי להתפייס בהן כל מחשבותיהם ולהיות בהן כל עסקיהם להטיב לנו באחריתנו. כי מתוך הפעולות הטובות אנחנו נפעלים להיות טובים וחוכים לחיי עד. ורמזו ז"ל על זה (מנחות מג, ב), באמרו כל מי שיש לו מזוזה בפתחו וציצית בבגדו ותפלין בראשו, מבטח לו שלא יחטא, לפי שאלו מצוות תמידיות, ונפעל בהן תמיד: לכן אתה ראה גם ראה, מה מלאכתך ועסקך, כי אחריהם תמשך ואתה לא תמשך. ואל יבטיחך יצרך לומר, אחרי היות לבי שלם ותמים באמנות אלהים, מה הפסד יש כי אתענג לפעמים בתענוגני אנשים, בשוקים ובכרובות, להתלוצץ עם הלצים, ולדבר צחות, וכיצא באלו הדברים שאין מביאין עליהן אשמות וחטאות. הלא גם לי לכב כמו הם, קטני עבה ממנהיגיהם, ומודיע למשכונני הם אחריהם. אל בני, השמר מפניהם, פן תלכד ברשתם. רבים שתו מתוך כך כוס תרעלתם, ואתה את נפשך תציל. ואחר דעתך זה, אל יקשה עליך מעתה רבוי המצוות בענין זכירת נסי מצרים, שהם עמוד גדול בתורתנו, כי בפרבות עסקיהם נתפעל אל הדבר, כמו שאמרנו:

^{יט} **אע"פ שצריך** לחדר השכל (תורה סב) ולצאת ממחוץ דקטנות למחוץ דגדלות, וללמוד טעמי המצוות ולכוון בהן בשעת עשיית המצווה אעפ"כ כל זה רק לחיות בקיום המצווה אבל עצם קיום המצווה לעשות בפשיטות גמור וח"ו לשנות אפילו טיפה לפי הבנתי, מפשיטות כוונת הש"ע.

ועיין שיחות הר"ן אות נא – גם חכמות אינם כלום, רק תמימות ופשיטות. גם בתמימות אסור להיות שוטה, אבל אף על פי כן חכמות אין צריכים כלל (וכמבאר במקום אחר).

^כ **תורה מד תנינא** –גם מחכמות שיש בעבודת השם בעצמו צריך להרחיק מאד. כי כל אלו החכמות של העולם, שיש להנכנסין ומתחילין קצת בעבודת השם, אינם חכמות כלל, והם רק דמיונות וישטותים ובלבולים גדולים, ואלו החכמות מפילין מאד את האדם בעבודת השם. דהיינו מה שחושב וחוקר ומדקדק ביותר, אם הוא יוצא כראוי במה שעושה. כי בשר-ודם אי אפשר לו שיצא ידי חובתו בשלמות, ואין הקדוש-ברוך-הוא בא בטרוניא וכו' (ע"ז ג), ולא נתנה תורה למלאכי-השרת (קדושין נד). ועל אלו המדקדקים ומחמירים בחמירות יתרות, עליהם נאמר (ויקרא י"ח:ה'): וחי בהם, ולא שימיות בהם, (יומא פה:) כי אין להם שום חיות כלל, ותמיד הם במרה שחרה, מחמת שנדמה להם שאינם יוצאים ידי חובתם בהמצוות שעושין, ואין להם שום חיות משום מצוה מחמת הדקדוקים והמרה שחורות שלהם (והוא בעצמו אינו מחמיר שום חמרא כלל): ובאמת, אחר כל החכמות, אפלו מי שידע חכמות באמת, אחר כל החכמות צריך להשליך כל החכמות ולעבד את ה' בתמימות בפשיטות גמור בלי שום חכמות. וזה היא החכמה הגדולה שבכל החכמות, לבלי להיות

רק שנעסק תמיד בעשיות של קדשה תורה ותפילה ומצוות בפשיטות, שהיא התמימות, ורעותא דליבא, דהיינו להרבות בלמוד התורה ולעשות מצוות הרבה/כא, בכל יום ולהרבות בתפלה ותחנונים תמיד והכל בפשיטות/כב, בלי שום חכמות/כג, דהיינו אע"פ שצריך להרבות בלימוד ועבודה ועשיה הכל נמדד לפי הפשיטות והתמימות שנעשה דהיינו רעותא דליבא/כד.

חכם כלל. פי באמת אין חכם בעולם כלל, ואין חכמה ואין תבונה נגדו יתברך. והעקר הוא, כי רחמנא לבא בעי (סנהדרין קו: זוהר תצא דף רפא):

^{כא} **עיין שיחות הר"ן אות רנח** – הוכיח אותנו מאד לעשות מצוות הרבה. והנראה מכונתו היה: שרצונו שנהיה עוסקים במצוות גם כן, דהיינו לקבץ נדבות ולעסק בגמילות חסדים וכיוצא בזה. ואמר לנו בזה הלשון: עפ"י טוט איר גאר קיין מצוות ניט? (כלום אינכם עושים מצוות כלל?). וכונתו היה כנ"ל.

^{כב} **וכן נהג רבנו בעצמו ראה שבחי הר"ן אות יג** – והיה עושה כל מיני עבודות פשוטות של עבודת השם, בלי שום חכמות והכל בהצנע גדול. ותכף בשיצא לחוץ היה עושה בכונה כל מיני מעשה נעירות כל מיני שחוק וקפיצות ושאר ענינים כאלו (שקורין פאר שייטקייט) עד שלא היה יכול לבוא על דעת שום אדם שהוא רוצה בעבודת ה'. וכן היה עושה, ועבד את ה' יתברך בכל מיני עבודות פשוטות לגמרי בלי שום חכמות כלל, אף-על-פי שבאמת היה חכם גדול ומפלג בחכמה מאד מאד גם בימי קטנותו ובימי נעוריו (כאשר היה מפרסם לכל מכיריו). אף-על-פי-כן לא השתמש בשום חכמה כלל בעבודת ה', רק היה נוהג לעשות כל העבודות הפשוטות שבעולם. דהיינו למוד התורה הרבה, מצוות מעשיות, ורבות תפלות ובקשות ורבות התבודדות מאד לדבר ולפרש שיחתו לפניו יתברך כנ"ל וכיוצא בזה. וזה היה עקר חכמתו הגדולה מאד, כי מעצם הפלגת חכמתו וזה תכף לחכמה זו שאין צריכים שום חכמה כלל בעבודת ה'. כי זה עקר החכמה הגדולה מן הכל (פמבאר בדברינו כמה פעמים) שלא להיות שום חכם בעבודת ה' רק בתמימות ובפשיטות בלי שום חכמות כלל.

^{כג} **תורה יב תניא** – ועיקר היהדות הוא רק לילך בתמימות. אבל באמת עקר השגת התכלית הוא רק על ידי תמימות דיקא, דהיינו יראת השם ומצוות מעשיות בפשיטות גמור. וזהו (סוף קהלת): סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם; הינו ששלמה המלך, עליו השלום, מלמד אותנו, שעקר השגת התכלית, שהוא בחינת סוף דבר, הוא רק על ידי תמימות ופשיטות, ליראה את ה' ולשמר מצוותיו בפשיטות. וזהו: סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור; שזהו בחינת תמימות ופשיטות, ליראה את ה' ולקיים מצוותיו בעבדא וכו' בפשיטות כנ"ל. וזה שסים: כי זה כל האדם – הינו כי זה יכול כל אדם לקיים ולהשיג על ידי זה את התכלית, מאחר שעקר הוא את האלקים ירא וכו'. על כן יכול כל אדם להשיג התכלית, כי זה כל אדם יכול לקיים:

תורה מוד תניא – ובאמת, אחר כל החכמות, אפילו מי שיועד חכמות באמת, אחר כל החכמות צריך להשליך כל החכמות ולעבד את ה' בתמימות בפשיטות גמור בלי שום חכמות. וזה היא החכמה הגדולה שבכל החכמות, לבלי להיות חכם כלל. כי באמת אין חכם בעולם כלל, ואין חכמה ואין תבונה נגדו יתברך. והעקר הוא, כי רחמנא לבא בעי (סנהדרין קו: זוהר תצא דף רפא):

ותורה ה' תניא אות טו – פי באמת צריכין דיקא לסלק את המוח, כי צריכין להשליך כל החכמות ולעבד את ה' בפשיטות, כי צריך שיהיו מעשיו מרבין מחכמתו (אבות פ"ג), ולא המדרש הוא העקר, אלא המעשה (שם פ"א), ועל כן צריכין לסלק כל החכמות ולעבד את ה' בפשיטות, בלי שום חכמות. לא מבטא חכמות של שטות של סתם בני אדם, אלא אפלו חכמות גמורות, אפלו מי שיש לו מוח גדול באמת, כשמגיע לאיזה עבודה, הוא צריך להשליך כל החכמות ולעסק בעבודתו יתברך בפשיטות.

חיי מוהר"ן אות תקב – עבודת השם ע"ז – (עז) היה אוהב מאד את העבודות הפשוטות של האנשים הפשוטים יראי ה' וכו' והיה אוהב מאד מי שיכול לומר הרבה תחנות ובקשות בתוך הסדורים הגדולים וכו'. כנדרס בלקוטי תניאן סימן ק"ד ואמר אני מקנא את ר"י חתן ר"י שיכול לומר הרבה. הינו שפה ברסלב היה איש אחד שהיה רגיל לומר הרבה תחנות ותהלים ומעמדות בכל יום, ואמר רבנו זכרוננו לברכה שהוא מקנא את האיש הזה שיכול לומר הרבה וגם הוא בעצמו זכרוננו לברכה קדם שהגיע לו החולאת הפכד שנסתלק על ידו, קדם לזה כל ימיו היה מזמר ומירות הרבה בכל שבת ושבת ובמוצאי שבת...

^{כד} **עיין שיחות הר"ן אות קא** – כבר מבואר כמה פעמים: שאין צריכין שום חכמות בעבודת הבורא יתברך, רק תמימות ופשיטות ואמונה. ואמר: שפשיטות הוא גבוה מן הכל. כי השם יתברך ברוך הוא הוא בודאי גבוה מן הכל. והוא יתברך הוא פשוט בתכלית הפשיטות.

ועי"ש בביאור ים החכמה להר"מ מורגנשטרן – רביז"ל בשיחה זו מעורר על עניין התמימות והפשיטות בעבודת ה'. והנה כתבו ר' אברהם אבולעפיה (באגרת וזאת ליהודה. ובספר מפתח השמות בראשית) ועוד ראשונים, שהמעלה של נביא היא יותר גדולה מהמעלה של תלמיד חכם, שהרי מתנאי הנבואה, שאין הנבואה שורה רק על תלמיד חכם כמבואר בשו"ת הרשב"א (ח"א תיח) (ואף אם מוצאים בתורה ששרתה נבואה גם על מי שלא היה תלמיד חכם – זה רק נבואה בדרך ארעי ולא בקביעות) וא"כ נמצא שהנביא מלבד היותו ת"ח הרי יש בו גם את מעלת הנביא. והעניין בזה הוא, שאף שמדריגת החכמה היא מדריגה גבוהה מאד, מ"מ מדריגת הכתר היא יותר גבוהה; והתוספת של מדריגת הכתר על החכמה היא מדריגת התמימות והפשיטות כמש"כ [ג] "תמים תהיה עם הוי"ה אלוהיך". **וכתב הלשם** (עי' הקדוש שער ז פ"ד ח. ובעש"ט עה"ת ריש פקודי) חידוש נורא, שאע"פ שעושה האדם את מעשה המצוה, ואף זוכה לכוון הכוונות הקדושות – מ"מ שום דבר לא עולה למעלה, אלא רק הרעותא דליבא בלבד; ואע"פ שבלי מעשה המצוה כפשוטה כפי גרדי ההלכה לא יוכל לפעול כלום ע"י המחשבות בלבד. וביותר, ודאי שכפי מה שיוסיף עוד בהידור המצוה זה יפעל יותר, מ"מ זה רק תנאי בקיום המצוה, אולם מה שלמעשה עולה ופועל בעולם האצילות זה רק המחשבה הפנימית. **שהנה ידוע שיש ה' עולמות:** א"ק, אצילות בריאה, יצירה ועשיה; והמחשבה דיבור ומעשה מכונים כנגד עולמות ב"ע, שהם עולמות של הסתר, אולם המחשבה הפנימית של הביטול והרעותא דליבא מכונים כנגד עולמות א"ק ואצילות שהם עולמות של אלוקות. וזה גודל עניין התמימות, שכל חלק המעשה שעושה האדם במצוות הכל זה מחלק החיצוני שבו, ורק התמימות והפשיטות והרעותא דליבא של האדם לבואו זה מגיע מפנימיות האדם, ורק על זה הקב"ה מסתכל. **ואמנם כנ"ל**, חלילה מחמת כן להשקיע רק בחלק של פנימיות הלב ולזלול בעשיה הפשוטה, משום שעניין זה הוא כפירה גדולה ח"ו; ובודאי שלא שייך להיכנס בתוך עולמות אצילות וא"ק בלי הדרכים שנתן לנו הקב"ה לכך שהם התרי"ג מצוות. **ועניין זה של תמימות ופשיטות** שייך בכל אדם, משום שאינו תלוי ברוב חכמת האדם, שאפי' שיהיה האדם חכם ביותר, כל מה שבוחן הקב"ה זה רק כמה רעותא דליבא וכמה תמימות ופשיטות יש לו מכל חכמתו. **ואפי' שבעולם** הזה יש חילוק עצום בין החכם הגדול ובין מי שאינו חכם, שודאי צריך לכבד בעולם הזה דווקא את מי שיש לו יותר חכמה, משום שיש לו יותר גילוי אלוקות בפועל; **מ"מ כתב בספר חסידים**, שאם יש אדם חכם שמחמת

אולי כוונת רבנו/כ"ה שאחרי שאמר נכספתי שלכל אחד יהיה חיוב בכל יום כך וכך ללמוד, מצוי מאד שנעשה לחוץ להשלים חובו, וכשלא מצליח, חלשה דעתו, וקשה לו לשמח וגם נופל לעצבות. על כן מזכיר לנו רבנו הזהרנו שהזהיר פעמים רבות להיות בשמחה תמיד, ולהתרחק מהדאגה והעצבות שהיא סט"א/י"ב.

וְהַזְהִיר מְאֹד לְהִיטֵב בְּשִׂמְחָה תָּמִיד/י"ב וְהִרְבֵּה מְאֹד לְדַבֵּר עִמּוֹ מִזֶּה מַעֲנִין שְׂמֻחָה/כ"ה כְּמִבְאָר בְּסִפְרֵי הַקְדוּשִׁים/כ"ט וכן כתיב/ל' בפרשת כי תבא "ובאו עליך כל הקללות האלה וכו' תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". **אך יותר מזה הרבה לדבר עִמּוֹ בְּעַל-פֶּה/ל"א וְהַזְהִיר**

גודל חכמתו לא התייגע בתורה ואעפ"כ ידע את כל התורה, ומנגד יש אדם שני שלא היה חכם אך השתדל כל ימיו בלימוד תורה – לעת"ל המציאות תתחלף, והתורה תלך לאדם שכל ימיו השתדל אע"פ שלא הצליח, והחכם שלא השתדל בתורה לא יזכה לתורה משום שבעוה"ב הכל תליא באמת המוחלטת, והקב"ה בוחן לבבות ויודע כל אדם מה שהשיג זה בחיזיונות או ע"י עבודה בפנימיות הלב (עיין פסחים ג. עולם הפוך ראיתי). עכ"ל ים החכמה.

כ"ה בעושה אור כתב שאולי קטע זה שייך לשיחה הבאה כי בדפוס ראשון לא היתה חלוקה לאותיות, אבל המעיין שם בפנים רואה שא"א לומר כך, כי כל תיבה שבתחילת שיחה היא באותיות גדולות, ובשורה חדשה, ואילו הקטע הזה נדפס בהמשך למה שכתב לפני כן באותה שורה ואותו גודל אות.

י"ב עיין סוף שיחה עו – גם אמר: לבל יהיה נבהל מזה שהזהיר שצריכין ללמד כל כך בכל יום, כי גם אם אינו זוכה ללמד כל כך, אף על פי כן הוא יכול להיות איש כשר באמת. וגם כבר ספר מזה שיכולין להיות איש כשר אפילו אם אינו יכול ללמד כלל, ואפילו צדיק יכולין להיות אף על פי שאינו למד כלל. רק בעל השגה אין יכולין להיות כי אם כשהוא למדן בגמרא פרוש רש"י ותוספות. אבל איש כשר וצדיק גמור יכולין לזכות אפילו מי שהוא איש פשוט לגמרי, ולא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין להבטל ממנה (אבות ב).

י"ב ראה תורה רב – צריך להיות תמיד בשמחה ולעבד ה' בשמחה. ואפילו אם לפעמים נופל ממדרגתו, צריך לחזק עצמו בימים הקודמים שהיה מזריח לו איוה הארה קצת.

ותורה כד תנינא – מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד, ולהתגבר להרחיק העצבות והמרה שחרה בכל כחו וכל החולאת הפאין על האדם, כלם באין רק מקלקול השמחה... והכלל, שצריך להתגבר מאד בכל הכחות, להיות אף שמח תמיד. כי טבע האדם – למשך עצמו למרה שחרה ועצבות מחמת פגעי ומקרי הזמן, וכל אדם מלא יסורים, על-כן צריך להכריח את עצמו בכח גדול להיות בשמחה תמיד ולשמח את עצמו בכל אשר יוכל, ואפילו במלי דשטותא.

ותורה מז תנינא – והעקר להיות בשמחה תמיד. וישמח עצמו בכל מה שיוכל, ואפילו על-ידי מלי דשטותא, לעשות עצמו כשוטא ולעשות עניני שטות ופחיתות או קפיצות ורקודים, כדי לבוא לשמחה, שהוא דבר גדול מאד:

תורה רפ – וכן צריך האדם למצא גם בעצמו. כי זה ידוע, שצריך האדם לזהר מאד להיות בשמחה תמיד, ולהרחיק העצבות מאד מאד (כמבאר אצלנו במה פעמים).

כ"ה תורה י' תנינא – אך דע, שעל-ידי מרה שחורה אי אפשר להנהיג את המוח בריצונו, ועל-כן קשה לו לישוב דעתו. רק על-ידי השמחה יוכל להנהיג המוח בריצונו, ויוכל לישוב דעתו, כי שמחה הוא עולם החרות, בבחינת (ישעיהו נ"ה:ב): כי בשמחה תצא, שעל-ידי שמחה נעשין בן-חורין ויוצאין מן הגלות.

כ"ט עיין שו"ע או"ח סימן תקנא (א) משנכנס אב ממעטין בשמחה. (מכאן שכל השנה מצוה לשמח בלא מיעוט) עיין חת"ס עה"ת וידה"נ' כג שהיא המצוה ראשונה שמקיים נער ביום הבר מצוה.

ל' דברים פרק כח (מז) תחת אשר לא עבדת את ידוד אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל:

רבנו בחי (מז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה. יאשימו הכתוב בעבדו ה' יתברך ולא היתה העבודה בשמחה, לפי שחייב האדם על השמחה בהתעסקו במצוות, והשמחה במעשה המצוה, מצוה בפני עצמו, מלבד השכר שיש לו על המצוה יש לו שכר על השמחה, ועל כן יעניש בכאן למי שעובד עבודת המצוה כשלא עשאה בשמחה, ולכן צריך שיעשה אדם המצוות בשמחה ובכוונה שלמה.

משאת המלך (רבי שמעון אשר דיסקין) – תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב: איתא בערכין (י"א). מניין לעיקר שירה מן התורה כו', רב מתנה אמר מהכא תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, איזו היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב הוי אומר זה שירה, ואימא דברי תורה דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, משמחי לב איקרי טוב לא איקרי. ובספר עמק ברכה העיר למש"כ הרמב"ן בסהמ"צ (שורש א') דחיוב שירה על החג היינו קריאת ההלל הוי מדאורייתא, משום דהוי בכלל שמחת החג שנצטוינו לשמח בכל מיני שמחות והשירה מכלל, ולפי"ז נמצא דחיוב שמחת החג הוא עד מדרגת שירה דאיכא בה שמחה וטוב לבב, וכ"נ ממש"כ הרמב"ם (פ"ו מהל' יו"ט הלי"ז) שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר יו"ט וכו' וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב, עכ"ל, והיינו מדרגת שמחה של שירה:

לא ראה חיי מוהר"ן סוף אות קפד – ובכל אותו השבוע דבר עמי הרבה מענין שמחה, וחזק אותי הרבה להיות בשמחה תמיד, ואמר הלא החוליה שמטל על ערש דוי מחזקים אותו ואומרים לו שלא יתחיל ולא יתעצב רק יתחזק בכל מיני התחזקות, ועל-ידי זה יכול החוליה לשוב לאיתנו על ידי התחזקות בעצמו. ועוד דבר עמי הרבה מענין זה בכל יום. וביום חמישי נגמר פריכת הספר והבאתיו לפני מכרף. ענה ואמר צדין אין אתה בשמחה, יהיה זמן שתדע גדלתי ואמאל וועסטו וויסען מיין גרויסקייט.

ושם אות רלה – אמר מהנגלות שלי אין אתם צריכים ללמד הינו אף-על-פי שפכי שאתם רואין ממני נדמה לכם שאני על-פי רב בעצבות, אין אתם צריכים ללמוד מזה, רק להיות בשמחה תמיד. כי האם אתם מדמים עצמכם אלי בכל הדברים לעשות כמוני. גם באמת אני בשמחה, רק מחמת שאני צריך תמיד לפנות הדרך במקום שהיה תהו ומדבר לעשות שם דרך לקצץ משם כל המעכבים שם את הדרך....

מֵאֵד בַּכֹּמֶה אֲזַהְרוֹת כֹּמֶה וְכֹמֶה פְּעָמִים לְהִיּוֹת אַף שְׂמִיחַ תָּמִיד : כי עצבות היא כבידות ועצלות וגורם לאדם להתכנס בתוך עצמו וקשה לו לעשות כל דבר שבקדושה. והשמחה היא להפך רוחב לב וחיות להתגבר על המניעות ולעשות כל דבר שבקדושה. (ועיין בזה עוד בשיחה הבאה שיחה כ' ובהקדמה שם)

עד כאן ביאור חברותא לשיחה יט

ושם אות שעא – אמר לי האמת תהיה במרה שחורה. אתה מחיב להיות בשמחה תמיד ובפרוש אמר לי כן "דו זאלסט נאך זיין אין דער מרה שחורה, דו ביסט מחיב משנה פרייליך צו זיין". גם אמר לי "דו זאלסט זיך לאזן אראפ ווארפן" (תרשה להפיל את עצמך) (בתמיהה)

ושם אות תקצג – אחר כך אמר אכל לכם אין צריכין לומר זאת, פי אתם צריכים להיות בשמחה תמיד. כלומר שאם נחוש בכל עת אפלו כשהשם יתברך מרויח לנו קצת לחשב תמיד על חסרון הישועה המכרחת לנו עוד, אם כן מתגבר חס ושלום המרה שחורה והעצבות ביותר. אשר זאת המדה של עצבות מוקת לנו לעבודתו יתברך יותר מהכל, וצריך כל אחד להתחזק להיות בשמחה תמיד אף שהוא. עלי כן אפלו בעת הצער והרחוק מעבודתו צריכין להתחזק להיות אף שמח תמיד, ולשמח את עצמו בכל מה דאפשר במה שמוצא בעצמו איזה נקדה טובה עדין, ובמה שזכה שלא עשא גוי וכיוצא בזה, ולהפך כל היגון ונאחזה והצער ויסוריין לשמחה. לומר, אף על פי שאני כמו שאני, אף על פי כן זכיתי להיות מורע ישראל, ולקיים כמה מצוות בכל יום ציצית ותפליין וקריאת שמע וצדקה וכיוצא. ואף על פי שעשית המצוות הם כמו שהם, אף על פי כן על כל פנים יש בהם נקודות טובות מאד שנעשה מהם שעשועים גדולים למעלה, ואפלו על ידי המצוות שנעשין על ידי פושעי ישראל, כי כל זמן ששם ישראל נקרא עליו מתפאר בו השם יתברך הרבה בבחינת (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר, וכמבאר בדברינו בענין זה תלי תלים של הלכות, כמה וכמה דרכי עצות אף לשמח את עצמו תמיד יהיה אף שיהיה. אשרי שיאחז בהם. ועל פי רב צריכין לשמח את עצמו במלי דשטותא, לעשות עניני צחוק ומלתא דבדיחותא כדי לשמח את עצמו במה דאפשר. ועל פי רב אי אפשר לשמח את עצמו בראש פי' אף בשמחה תמיד, כי המרה שחורה והעצבות מתגבר על האדם יותר מן הכל, וקשה לשברה יותר מכל המדות, ומקת להאדם מאד יותר מהכל. וכל עקר התרחקות כל אדם מהשם יתברך היא רק מחמת עצבות ומרה שחורה, על כן צריכין לראות לשמח את עצמו בכל הכחות בכל מה דאפשר אפלו בעת שצר להאדם ורחוק לו מאד בגשמיית וברוחנית, הן בפרנסת הנפש הן בפרנסת הגוף אף על פי כן צריך לראות לבטח בה' תמיד ששוף כל סוף לא יעזב ה' אותו לנצח חלילה, ולשמח את עצמו בכל מה דאפשר. מכל שכן כשהשם יתברך מרחיב לו בעת צרתו ורחקו קצת, ויש לו איזה נוחה בעלמא, בודאי צריך להיות בשמחה תמיד ולהגדיל השמחה ביותר. והבן דברים אלו כי דברי רבנו ז"ל הם עמקים מאד, ועקר העמקות הוא להבין הדברים לקיים בפשיטות גמור. ואף על פי שאחר כך היה נראה כאלו סותר רבנו ז"ל בעצמו הדברים שאמר לפני שאין צריכין לומר להשם יתברך, מחמת שאנו צריכים להיות בשמחה תמיד. אף על פי כן הדברים נצרכים מאד לפני ולפני בני אדם בגילגול, כי הבנתי בנתי קצת שרוצה שלא נפל חס ושלום לעצבות על ידי זה מחמת שנחשב תמיד אפלו בעת ההרחבה על חסרון הישועה הקסרה עדין, כי באמת צריכין להיות בשמחה תמיד אפלו בעצם הדחקות בעבודת ה' ובגדל הרחוק. וגם אם יש לו עוד לזה שאר יסורים מפרנסה ומונעים וכו', אף על פי כן צריך לשמח את עצמו במה שיוכל כנ"ל, מכל שכן בשמחה לו השם יתברך ברחמי ומרחיב לו קצת. אכל אף על פי כן אל יעלה על דעתו שכבר הגיע למה שצריך, וכבר אין חסר לו כלום בעבודתו יתברך כאלו השם יתברך נתן לו כבר כל בקשתו, כי באמת עדין נשאר אצל השם יתברך רב ישועות, ואין צריכין לומר לו יתברך וכו' רק אף על פי כן יהיה בשמחה תמיד, פי אף שהוא צריכין להיות בשמחה תמיד. והולך בתם יוכל להבין דברים אלו בפשיטות:

וראה שיחות הה"ן אות עד – וכן בענין השמחה, בפרט בשעת התפלה שצריכין שתהיה התפלה בשמחה גדולה וצריכין להכריח עצמו לשמח עצמו בכל מה שיכול כדי לזכות לשמחה ובפרט בשעת התפלה. (וכמובא על פסוק: אומרה לאלקי בעודי וכו' עין שם). ואם לפעמים דעתו מבלבל ואינו יכול בשום אופן לשמח עצמו, אז עצתו שיעשה עצמו כאלו הוא שמח, ואף על פי שבתחלה עדין אין השמחה באמת בלב, אף על פי כן על ידי שעושה עצמו כאלו הוא שמח, על ידי זה יזכה אחר כך באמת לשמחה.

ושם אות קנה – והאריך הרבה בשיחה הקדושה הזאת, והוכיח אותנו ואותי ביותר, להתגבר להיות שמח וטוב לב בשבת ולהרבות בתענוגי שבת וכו' (כנדפס שם). ואמר: הלא כל הוצאותיו של אדם קצובין חוץ מהוצאות שבתות ויום טוב וכו'. ואמר: הלא גם בעל הבית פשוט הוא שמח בשבת בהדגים והזויפיצא שלו. ואחר כך אמר לי: "עתה יהא לך ממה להיות במרה שחורה". כונתו, כי מאחר שהוכיח אותי הרבה להיות בשמחה בשבת, יכול להיות שאהיה ח"ו במרה שחורה ביותר מזה בעצמו, מחמת שצריכין להיות בשמחה בשבת ואיני זוכה לזה. (ובאמת כן מאד למחשבתי בזה, כי תכף בעת אמירתו כל הנ"ל התחיל לעלות על מחשבתי דאגות איך זוכין לשמחה בשבת). ובזה שאמר דבוריו הקדושים האלו "עתה יהיה לך" וכו'. בזה נחם וחזק אותי הרבה, שעל כל פנים לא יהיה לי מרה שחורה מזה בעצמו שאני מחיב לשמח בשבת וכו'. גם בעת שהיה מרבה להוכיח אותי על זה להיות שמח בשבת אז עניתי ואמרתי: "אני חפץ ורוצה מאד להיות בשמחה בשבת" (וכונתי היה, אם איני זוכה לשמחה בשבת, על כל פנים אני רוצה מאד להיות בשמחה. וכבר שמעתי הרבה ממנו מגדל מעלת הרצון והכסופין וכו'), ענה ואמר להעולם: "השמעתם מה שהוא אומר? היטב אשר דברו" גם הוכיח אותנו אז לזמר זמירות בשבת הרבה, ולכלי להסתכל על שום מונע מאיזה בני אדם היושבים על השלחן, שנדמה לו שאין רצונם בזה, רק להתחזק לזמר זמירות בשמחה, ולהנהיג השלחן כל יום השבת בשמחה גדולה, כי עקר הוא השמחה בשבת.

ושם אות קעז – חזק את אחד להיות בשמחה, ואמר: שראוי לו לשמח בהשם יתברך. ואף על פי שאין אתם יודעים מגדלת השם יתברך, ראוי לכם לסמך עלי, כי אני יודע מגדלתו יתברך. והוכיח אז הפסוק (תהלים קלה): "כי אני ידעתי כי גדול ה'" וכו'. גם ראוי לכם לשמח בו, מה שזכותם שיהיה לכם רבי כזה. גם חזק את אחד, שישמח את עצמו אפילו בעסקי חל. ואמר לו: "בודאי כן הוא, שבתחלה צריכין לשמח עצמו במלי דעלמא בכל מה שיכולין, ואחר כך באין לשמחה אמיתית".

